

УДК 2-636(497:470)

Иван Анатољевич Тарасевич*
Тјуменски држави универзитет
Тјумен, Руска Федерација

ПРАВОСЛАВЉЕ КАО ФАКТОР ЗБЛИЖАВАЊА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ЕВРОАЗИЈСКОГ ЕКОНОМСКОГ САВЕЗА: Уставно правни аспекти

Сажетак

У чланку аутор закључује да православље представља најважнију и без-алтернативну повезујући нит између Србије и Евроазијског економског савеза. Тренутно уставна доктрина, како Републике Србије, тако и водећих држава ЕАЕС морају да изразе у Основним законима посебну улогу православља у животу друштва. Аутор наглашава, да савремени глобални свет није пријатељски настројен према фундамнеталним основама ЕАЕС и тежњама Србије, те наглашава да је једиснтвени излаз у форсирању процеса сближавања и међудржавне интеграције уз уважавање фактичког положаја које у њима заузима православље.

Кључне речи

Православље, уставна доктрина, традиционална религија, међудржавне интеграције, Евроазијски економски савез, Европска унија

Дана 29. маја 2014. године потписан је Уговор о Евроазијском економском савезу (ЕАЕС)¹ у главном граду Републике Казахстан, Астани и који представља важнији геополитички догађај у последње време на постсовјетском простору. Овим Уговором отворене су нове перспективе евроазијских интеграција, које одговарају интересма милиона људи, а који живе, како на постсовјетском простору, так и ван њега. Посебно су отворене нове могућности за Републику Србију, за коју ЕАЕС, као субјект међународног права, већ сада може постати алтернатива Европској унији (ЕУ), која се свим снагама упиње да себи потчини Србију.

Мој чланак посвећен је, дакле, проблему избора који предстоји Републици Србији, а то је да се одлучи између две варијанте интеграција: да постане део ЕУ или ЕАЕС. О перспективама избора Републике Србије једног од путева речено је и написано веома много. У литератури и медијима детаљно су изучени

---

*Доктор правних наука, доцент. Е-mail: 531812@gmail.com

¹ Договор о Евразийском экономическом союзе (Подписан в г. Астане 29.05.2014) (ред. от 08.05.2015) / Официальный сайт Евразийской экономической комиссии. 2016. URL: <http://www.eurasiancommission.org/> (дата обращения: 03.07.16).

политички, социјални, војни, економски и други проблеми оваквих интеграција. Но, ови аспекти, према мом мишљењу, имају другостепени значај и представљају својеврсно замајавање. Основа, важна за истраживача проблема избора Србије између ЕУ и ЕАЕС, често измиче из видокруга и много је дубља, него што се мисли. Пре свега, неопходно је знати да се у овом тренутку Република Србија налази на важном цивилизацијском раскршћу.

Но, пре тога, хтео бих да се присетимо догађаја током пролећа 1999. године. Аутор ових редова је у то време био студент друге године Тоболске духовне академије. Управо тада је започето бомбардовање Србије. Сви студенти су са великом пажњом пратили овај догађај, молећи помоћ од Бога за братски српски народ. Још се сећам своје искрене и снажне жеље да као добровољац узмем учешће у борбеним дејствима на страни војске Србије. Са сигурношћу тврдим да је тако желела већина студената, јер су напад НАТО-а на Србију доживели као своју личну трагедију. И сада је судбина Србије код православних људи Русије у центру занимања и бриге.

То што је управо у православном делу руског друштва проценат подршке српском народу тако висок је веома лако објаснити. Управо је Православље формирало морална схватања Руса и Срба, па без њих није замисливо њихово постојање. Без православља то би били сасвим други народи, са апсолутно другим морално-религиозним кодом. Бити Србин значи бити православан, исто као и Руси, да би имали право тако да се назову, морају бити православни. Самим тим, познато је, да су већина грађана Русија православни хришћани и нема сумње да су Срби њихова браћа и могу рачунати на сваку помоћ и подршку.

У то време, државе ЕУ биле су формиране под утицајем римокатоличанства, протестантизма и других религија и конфесија, које се разликују од православља пре свега по свом морално-духовном коду.

Сво устројство Русије и Србије прожето је духом православне Византије, чије наслеђе је у основи ових држава. Чак ни 70 година атеизма совјетске Русије није могло ништа кардинално да промени. Атеисти су представљали апсолутну мањину Русије, а може се рећи да је и њихов поглед на свет, у већини случајева, био формиран под утицајем православља. Уколико би из схватања руских атеиста удаљили православље, то би били сасвим други људи.

Лепше од свих о духовним везама Србије и Русије говорили су у својим радовима архимандрит Јустин (Поповић), Владимир Меденица, Валентин Распућин и други.

Православље представља најперспективнији и безалтернативни беоцуг у повезивању Србије и Русије, а самим тим и ЕАЕС, фундамент који образује управо Русија и руска цивилизација. Сви други социјални регулатори имају другостепено значење.

Ако говоримо о социјалним регулаторима, који имају кључни значај за самоопредељење било које људске заједнице у савременом глобалном свету, онда говоримо о економији. У вези са тим јавља се питање, колико економија утиче на однос Републике Србије према ЕУ и ЕАЕС. Овде је нужно констатовати

чињеницу да са економског аспекта Србија више зависи од ЕУ, него од ЕАЕС. Економски значај ЕУ за Србију је далеко већи и није упоредив са Русијом, мада савремени економски образац, наметнут од стране Запада по целој планети, носи (тако је и у Русији) жестоки лоповски карактер, коме је страна свака идеја социјалне правде и која се препознаје по култу потрошње, мобилишући све приземно у човеку. Другим речима, ова економија не може бити повезујући беоцуг Србије и ЕУ, али ни ЕАЕС, јер овај образац је супротан православном погледу на живот. То значи да у основи процеса уједињења ЕАЕС и Републике Србије економија не треба да буде повезујућа нит.

Још један кључни социјални регулатор је ту – право. Које је ближа Србија са аспекта правних реалности, ЕУ или ЕАЕС, односно другим речима, какав правни систем је данас Србији прихватљивији – руски или европски?

Овде је неопходно нагласити да са тачке православног виђења, европско право за српско друштво једва да може имати некакав сумњиви ауторитет. Угледни руски правник В. М. Гесен је писао да је «снага права у његовом моралном ауторитету. Овим ауторитетом – и само њиме – право влада над светом социјалних противуречности – над дивљим страстима, рачунима и лукавим интересима, неустрашивим убеђењима људи».¹

У вези са горњим исказом могуће је поставити под сумњу садржај европског правног система као таквог. Овде је могуће поставити питање о томе какав морални ауторитет има систем права који дозвољава озаконење истополних бракова, «лаке наркотике», легализацију аутаназије и оправдавање нацизма? Одговор на ово питање, према мом мишљењу, је очигледан: за православног такав систем права не може бити ауторитет, што значи да право ЕАЕС за Србију јесте много ближе, него право ЕУ.

Но, нажалост, руско право у пуној мери не задовољава потребе и тежње православних хришћана. До данашњег дана ова чињеница, да у Русији, као и у Републици Србији, православни грађани чине већину становништва није нашло одраза у законодавству.

И овде улазимо у област уставно-правних проблема, без чијег решења није могуће зближавање Русије и Србије. На данашњи дан можемо констатовати чињеницу одређеног несагласја Устава Русије² и Србије од 30. септембра 2006. године око уставних принципа, као реалности, а понекад и норми основног закона, те у непотпуној мери одговарају потребама друштва.

Један од извора Устава је уставна доктрина која представља систем погледа на устројство конкретног друштва научника, политичара, друштвених радника, представника државних органа и свег народа. То је представа о томе какав треба да буде Устав и шта они очекују од њега. Уставна доктрина је резервоар из којег законодавац црпи уставне норме. Шта данас уставна доктрина тражи од Србије и Русије?

¹Гесен В.М. Исключительное положение. С-Пб, 1908. С. 193.

² Конституция Российской Федерации // Собрание законодательства Российской Федерации. 2009. № 4. Ст. 445.

Уставна доткрина, како у Републици Србији, тако и у Русији, тражи да се у основном закону изрази посебна улога коју има православље у животу друштва. Потчињена већина становника Србије и Русије себе идентификује са православљем и таква уставна норма би одражавала њихове основне интересе.

Суштина Устава се исказује у томе да његове норме које чак имају дефинитивно значење, али и сам стил писања, указују на одлучни утицај на мотивацију законодавца и уносе суштинске корекције у понашање законодавца. Свака норма Устава способна је задати вектор политичког развоја целе државе. На тај начин, само помињање православља у Уставу, способно је на кардиналан начин да измени сво право у држави, дајући свакој правној норми нови смисао у светлу посебних односа државе према Православној цркви.

Потребно је приметити да у савременим друштвима има Устава у којима се ове или оне религије просто не спомињу у преамбули усмислу да су имале посебан допринос у развоју друштва, него им се у одређеним нормама даје посебан правни статус. Тако, на пример, у члану 1, ст. 3 Устава Грчке, од 11. јуна 1975. године³ се указује да је «владајућа религија у Грчкој Источно-православна Црква Христове. Грчка православна црква се признаје главом самог Господа нашег Исуса Христа, нераскидиво повезана са својим догмама с Великом Константинопољском црквом и са сваком другом истоверном Црквом Христовом...».

Сличне норме постоје у Уставу Краљевине Норвешке, од 17. маја 1814. године.⁴ Члан 2: «Сви становници државе имају право на слободу религионе савести. Евангелистичко-лутеранска религија представља званичну државну религију. Они који исповедају ову религију, обавезни су да васпитавају своју децу тако да и они постану следбеници исте».

Слично и Устав Краљевине Данске, од 5. јуна 1953. године⁵ п. 4 ч. 1 утврђује став о томе да је «Евангелистичко-лутеранска црква државна црква Данске и као таква подржана је од државе».

Устав Аргентине од 1. маја 1853. године (са измена из 1860. 1866. и 1898. године)⁶ у члану 2. каже да «Федерална влада подржава Римску апостолску католичку религију».

Устав Боливије, од 17. новембра 1947. године⁷ у члану 3. има део «Држава признаје и подржава Римско-католичку апостолску религију, гарантујући истовремено свим другим религијама јавно деловање».

---

³ Конституција Гречи. Вступила в силу 11 июня 1975 г. / constitutions.ru 2016. URL: <http://constitutions.ru/?p=249> (дата обращения: 4.07.16).

⁴ Конституција Норвегии (Королевства Норвегия) от 17 мая 1814 г. / NORGE.RU – Вся Норвегия на русском. URL: <http://www.norge.ru/norgesgrundlov1814> (дата обращения: 16.02.13).

⁵ Конституција Норвегии (Королевства Норвегия) от 17 мая 1814 г. / NORGE.RU – Вся Норвегия на русском. URL: <http://www.norge.ru/norgesgrundlov1814> (дата обращения: 16.02.13).

⁶ Конституция Аргентинской нации от 1 мая 1853 г. (с поправками 1860, 1866 и 1898 гг.) / Аргентина. Конституция. Рус. – Уставник. URL: <https://sites.google.com/site/ustavnikiy/home/konstitucia/konstitucii-kvalificirovannyh-gosudarstv/argentina-konstitucia-rus> (дата обращения: 4.07.16).

⁷ Конституция Боливии. Промульгирована 17 ноября 1947 г. / Конституции государств (стран) мира. Интернет-библиотека конституций Романа Пашкова. 2016. URL: <http://worldconstitutions.ru/?p=39>

На тај начин, помињање посебне улоге православља у уставним нормама Републике Србије и Русије, било би у пуном смислу речи, актуелизована национална идеја, око које би било могуће градити чврст савез и при том ништа не би било у супротности са светском праксом изградње држава. Таква Уставна норма приближила би државу и створила хармоничну везу између народног самосазнања и формираног правног система.

Управо имајући такве правне норме било би могуће брзо и ефикасно уједињење Републике Србије и ЕАЕС. Само на основу уставних норми, које одговарају потребама и хтењима становништва, могућа је модернизација и привођење на заједнички именитељ законодавство Србије и ЕАЕС, без чега дубља интеграција није могућа.

Подвлачим да говорећи о законодавству ЕАЕС, говорим у већој мери о законодавству Русије, које је у многим примерима постала основом за правни систем осталих држава чланица ЕАЕС. Овде се може рећи да није целисходно говорити о уношењу у уставне норме Устава Казахстана, Јерменије или Киргистана о значају православља. На томе и не истрајавамо. Но, ако саберемо сво становништво држава које су ушле у ЕАЕС, православље инако чини већину и то ће одредити уставну срж ЕАЕС, коју, да поновим, чини Русија. Поред тога, Русија доминира и већини сфера живота постсовјетског друштва, а представља и фундамент ЕАЕС, чије постојање није могуће без постепене реформе правних система држава који улазе у Савез, свакако по руском обрасцу и уз уважавање дубоких доктринарних мотива. Без свеопште унификације, правне сфере ЕАЕС имаће формални карактер. Овде са дубоким жаљењем примећујем, да од времена почетка стварања ЕАЕС постоји тенденција ка удаљавању законодавстава у многим сферама код држава које улазе у Савез. На тај начин, решавајући питање зближавања правних система Србије и ЕАЕС, пре свега, потребно је говорити о уподобљавању српског и руског законодавства.

Следећи корак који треба да учине законодавци Републике Србије и Русије је модернизација целокупног законодавства, уз уважавање измена у Уставима. Оваква модернизација мора бити детерминисана уставном нормом о посебној улози православља у животу друштва. Потребно је приметити, да неке законске норме Републике Србије, у овом контексту, имају више прогресиван карактер, него руске. Правни статус религиозних заједница у Срби је одређен Законом «О црквама и верским заједницама», од 20. априла 2006. године.⁸ Овим Законом уведена је диференцијација верских заједница, а неким је придат статус традиционалних попут Српске православне цркве, што доприноси безбедности Републике Србије. Усвајање овог Закона може се сматрати и херојским делом српског законодавца, јер ове норме иду у сукоб са политиком ЕУ према Србији. На жалост, давање Руској православној цркви статуса традиционалне у Русији се до дана данашњег није догодило.

(дата обраћања: 4.07.16).

⁸ Официјални вестник Републике Србија. № 36/06.

Да би постала ауторитетом за Републику Србију и друге словенске државе, законодавство о слободи верских заједница Русије мора се модернизовати. Примером за руске законодавце што се тиче принципа односа цркве и државе може бити не само законодавство Србије, него и слично законодавство Републике Белорусије.

До данас у Белорусији је у примени кооперациони принцип државно религијских односа. Документ који је ово успоставио је Споразум о односу између Републике Беоусије и Белоруске православне цркве, потписане 12. јуна 2003. године, од стране премијера Републике Белорусије и Патријаршијског егзерхата све Белорусије.⁹ Према садржају овог документа, држава признаје улогу Православне цркве као једне од важнијих социјалних институција, која је исказала суштински утицај на фомирање духовних, културних и националних традиција. Са друге стране, Црква полази од тога да је институција државе гарант очувања и развоја поменутих традиција.

Споразумом се одређују и приоритети којим ће се посветити посебна пажња. То су, пре свега, друштвена, образовна, културна и стваралачка делатност, очување културног и историјског наслеђа и социјална брига. До данас процес изградње религиозне политике у Белорусији није завршен и захтева израду савременијих концепција државно-религијских односа. Но, од времена распада СССР-а, треба нагласити, у Белорусији се догађа тенденција зближавања државе и традиционалних религија, посебно са Белоруском православном црквом.

Достојним пажње у контексту разматрања наше теме може се сматрати и законодавство Јерменије, које такође спроводи диференцијацију верских заједница. Тако, према нормама Закона Републике Јерменије, од 17. јуна 1991. године № ЗР-0333-1 «О слободи савести и верским заједницама»¹⁰ националном црквом јерменског народа сматра се Јерменска апостолска црква. Дефинитивно Јерменска апостолска црква и Православље имају одређене догматске разлике, међутим принципи изградње односа између државе и цркве у Јерменији свакако треба узети као важне и достојне опонашања.

На тај начин могуће је констатовати чињеницу да у актуелном тренутку односа ЕАЕС и Србије централно питање представља принцип државно-религиозних односа. Од одговора на ово питање зависиће и правац којим ће ићи Република Србија.

У закључку мог кратког истраживања, које је само назначило проблем, али треба знати да се једним радом ништа не решава, треба рећи да је савремени свет непријатељски расположен према приближавању поредака Русије и Србије, те да је јединствен излаз из те ситуације приближавање и међудржавна

---

⁹ Соглашение о сотрудничестве между Республикой Беларусь и Белорусской Православной Церковью. Минск, 12 июня 2003 г. // Минские Епархиальные Ведомости. 2003. № 2. С. 3334.

¹⁰ Закон Верховного Совета Республики Армения от 17 июня 1991 г. №М9 С-0333-1 «О свободе совести и религиозных организациях» / WEB-Версия. Законодательство стран СНГ. URL: <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=2041&lang=rus> (дата обращения: 4.07.16).

интеграција уз уважавање положаја које има православље у обе државе. У том контексту законодавци обе државе треба да реше назначене проблеме уставно-правног карактера.

*Са руског превели
Татјана Вучинић-Маљевић
Зоран Милошевић*

СПИСОК ИСТОЧНИКОВ И ЛИТЕРАТУРЫ

1. Договор о Евразийском экономическом союзе (Подписан в г. Астане 29.05.2014) (ред. от 08.05.2015) / Официальный сайт Евразийской экономической комиссии. 2016. URL: <http://www.eurasiancommission.org/> (дата обращения: 03.07.16).
2. Конституция Российской Федерации // Собрание законодательства Российской Федерации. – 2009. – № 4. – Ст. 445.
3. Конституция Греции. Вступила в силу 11 июня 1975 г. / constitutions.ru 2016. URL: <http://constitutions.ru/?p=249> (дата обращения: 4.07.16).
4. Конституция Норвегии (Королевства Норвегия) от 17 мая 1814 г. / NORGE.RU – Вся Норвегия на русском. URL: <http://www.norge.ru/norgesgrundlov1814> (дата обращения: 16.02.13).
5. Конституция Дании. Конституция Датского Королевства от 5 июня 1953 года / Конституции государств (стран) мира. Интернет-библиотека конституций Романа Пашкова. 2016. URL: [http:// http://worldconstitutions.ru/?p=152](http://http://worldconstitutions.ru/?p=152) (дата обращения: 30.06.16).
6. Конституция Аргентинской нации от 1 мая 1853 г. (с поправками 1860, 1866 и 1898 гг.) / Аргентина. Конституция. Рус. – Уставник. URL: <https://sites.google.com/site/ustavniky/home/konstitucia/konstitucii-kvalificirovannyh-gosudarstv/argentina-konstitucia-rus> (дата обращения: 4.07.16).
7. Конституция Боливии. Промульгирована 17 ноября 1947 г. / Конституции государств (стран) мира. Интернет-библиотека конституций Романа Пашкова. 2016. URL: <http://worldconstitutions.ru/?p=39> (дата обращения: 4.07.16).
8. Законом Республики Сербия «О церквях и религиозных объединениях» от 20 апреля 2006 г. // Официальный вестник Республики Сербия. – № 36/06.
9. Закон Верховного Совета Республики Армения от 17 июня 1991 г. №М9 С-0333-1 «О свободе совести и религиозных организациях» / WEB-Версия. Законодательство стран СНГ. URL: <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=2041&lang=rus> (дата обращения: 4.07.16).
10. Соглашение о сотрудничестве между Республикой Беларусь и Белорусской Православной Церковью. Минск, 12 июня 2003 г. // Минские Епархиальные Ведомости. – 2003. – № 2. – С. 3334.
11. Гессен, В.М. Исключительное положение / В.М. Гессен. – С-Пб.: Юрид. кн. скл. «Право», 1908. – 410 с.

Православие как фактор сближения Республики Сербии и Евразийского экономического союза: конституционно-правовые аспекты

Резюме

В статье автор делает вывод, что православие является самым надежным и безальтернативным связующим звеном между Сербией и ЕАЭС. На данный момент конституционная доктрина, как Республики Сербия, так и ведущих стран ЕАЭС требует отразить в Основных законах особую роль, которую играет православие в жизни общества. Автор подчеркивает, что современный глобальный мир далеко недружественен по отношению к фундаментальным устоям ЕАЭС и Сербии, единственным выходом для которых является форсирование процессов сближения и межгосударственной интеграции с учетом того фактического положения, которое занимает в данных обществах православие.

Ключевые слова: Православие, конституционная доктрина, традиционная религия, межгосударственная интеграция, Евразийский экономический союз, Европейский союз